

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Epistola 93

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 97. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holb11val-shoot-idm140209966346512.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Min Herre skriver, at det er ham kiært, at N. N. er hiulpen til et Embede, hvorved han kand have sin rigelige Udkomst. Det er mig ogsaa kiært; men end kiærere, naar jeg hører, at et Embede er hiulpen til en beqvem Embedsmand, hvorved det vel kand forestaaes: Thi enhver Regent, endskiønt mange Regjerings-Regler af ham bleve forsømte, kunde holdes for en kostbar Øvrighed, naar udi Bestillingers Distribution man ikke leedede efter Embeder, for dermed at hielpe Personer, men efter Personer, for dermed at forsyne Embeder. Thi, ligesom intet er større Styrke for et Huus, end at det er forsynet med beqvemme Tienere til hver Huusgierning; Saa er og intet større Styrke for en Stat, end at hvert Embede er vel besatt. Naar en Huusfader vil have en Fuldmægtig, en Kok, en Kiældersvend, en Kudsk, søger han ikke efter den, som meest trænger til Brød, men efter den, som er beqvemmest til en Huus-Forretning, som er leedig; Thi at hielpe en Nødlidende er priseligt, men Hielpen maa ikke skee paa den Maade. Publique Bestillinger maa ligeledes ikke bortgives til Mænd, men Mænd til Bestillinger; De maa ikke være Gaver og Almisser, men Belønninger: Man maa ikke sige, *see! her er en god Mand, som maa hielpes*, men, *see! her er en vigtig Bestilling, som maa forsynes*. Men, at saadant gemeenligen ikke skeer, vise alle Landes og alle Tiders Historier. Embeder, som burde heede Byrder, blive overalt kaldne Beneficia; hvorudover man siger ikke, at Embedet er beneficeret med en Mand; hvilket i alle Sprog nu er uforstaaeligt; men at Manden er beneficeret med et Embede. De fleeste Solicitanter Ansøgninger give og saadant tilkiende; thi de prælude og endes gemeenligen med de Ansøgendes Nødlidenhed og slette Tilstand; hvilket bør være lige saa liden Motif til at erholde et publice 98

Embede, som om een søger at blive en Herres Kudsk, alleene paa det Fundament, efterdi han er en fattig Mand: Thi Huus-Herren spørger ikke om hans Tilstand, men om hans Capacitet at styre en Vogn-Hest; Han spørger ey heller om hans andre Qvaliteter: thi han kand være en god Huus-Fader, der vel styrer sin Hustrue og sine Børn, men kand derfor være gandske ubeqvem til at styre Heste. Det heeder: *Hic Rhodus, hic Salta*. Jeg bekiender vel, at det er ikke saa let for en Regent, der haver et stort Land at forestaae, at opfylde denne Pligt, som for en Huus-Fader, der er kun Regent udi Mignature, og til en liden Oeconomie behøver kun faa Tienere. Men, som en høy Regent haver større Oeconomie, saa haver han og flere Fuldmægtige og Stats-Ministre, hvis fornemste Pligt det kunde blive at udfinde Middel til at hæve de Vanskeligheder, som derved møde. Intet kunde være større Styrke for en Stat; en Regent vilde glæde sig ved at see alle Embeder udi Landet vel forsynede; og enhver Embedsmand vilde opmuntres til at efterleve sin Pligt, og at svare til den Tillid, som Regjeringen havde ladet see til hans Person, ved at betro ham et Embede, som man havde holdet ham frem for andre beqvem til at opfylde. Om denne Regel røres dog lidet eller intet af dem, der have skrevet vitløftige Bøger om Regenteres Pligt. Jeg finder ellers udi samme Bøger nogle andre Poster ikkun løseligen omtalede, hvorvel de ere af stor Vigtighed i Henseende til de Conseqvencer, som flyde deraf. Een er denne, at, naar Tiderne udfordre, at en almindelig extraordinaire Skat maa paalegges, der da fornemmeligen tilsees, at alle efter Proportion og Tilstand bære lige Byrde; thi Erfarenhed viser, at hvor stort et Paalæg end er, saa skikker enhver sig der udi, naar det er lige for alle. Tvert imod, hvor liden og maadelig en Byrde er, synes den tung og utaalelig, naar eens Naboe eller Medborger derfor dispenseres. Man mærker saadant daglig ved Hoverie-Bønder, hvilke med Taalmodighed bære store Byrder, naar de ere almindelige; men deres Skuldre blive forsvage til at bære de mindste, naar de see een eller 99 anden af deres Naboe gandske befriede: thi da bliver Fluor til Elephanter, og Skaalpund til Lispund. Herudover tager en Landmand nøye i Agt, ingen Bonde at befrie for ringeste Hoverie, med mindre han betaler Arbeydet rned Penge. Udi Byrders Paaleg møde vel Vanskeligheder, saavel som udi Embeders Uddeeling: men Regelen maa i Agt tages, saavidt som mueligt. Det var at ønske, at alting kunde veyes ud efter Lod og Qvintin; thi i saa Maade kunde en Øvrighed uden Møye og uden Undersaatternes Klynken erholde alting. Saasom nu Dispensationer udi almindelige Paaleg føde Fortrædeligheder, og enhver Borger bilder sig ind, at all den Byrde, som tages fra sin Medborger, legges paa sig, saa kand man sige, at enhver gjør ilde, som anholder om saadan Dispensation: thi han giver dermed tilkiende, at han vel vil være deelagtig udi alle Fordeele, men ikke udi Byrder; hvilket er mod alle Societeters Love. Og bekiender jeg for min Part, at, hvis i saadant Fald Dispensation mig blev tilbuden, jeg ingenlunde vilde eller kunde beqvemme mig til dens Modtagelse. Dog kand her, som i andre Ting, være Omstændigheder, hvorved saadant kand forsvares. Thi een kand ved en særdeles Merite eller Tieneste være bleven Publici Creditor; og derfor kand imodtage saadan Befrielse udi almindelige Paaleg, som en Belønning, og ansee den som en Liquidation: skiønt man kand sige, at det er sikkerst og raadeligst, at Belønningen skeer paa all anden Maade, end saadan, som opvækker andres Fortrydelse, og setter et heelt Societet i Fermentation; Thi, endskiønt en Ting kand være den samme, saa foraarsager dog Maaden, paa hvilken den skeer, at den ikke bliver den samme. Derpaa grunde sig de mange Inventioner man haver udi Byrders Paaleg, og de mange Navne man setter paa Skatte; hvilke mange ansee, som idel Pedanterie, da dog derudi er en stor Politique, saasom Erfarenhed viser, at de fleeste Mennesker ville tracteres som smaa Børn, og at man uden Møye kand bringe dem til at undergaae Byrder, naar de paalegges under visse Navne. Saaledes, naar for Exempel, en settes 100 i Skatt for 20 Rdlr. kand han krympe sig derved; men naar den samme Sum deeles, saa at en Part settes paa Peruk, en anden paa broderede Veste, finder han sig bedre derudi, saasom han indbilder sig, at det er ikke ham selv, men Peruken og Vesten meened. Ellers er udi alle extraordinaire Skatter intet bedre Middel, end at taxere efter Ting, som alleene bruges til Vellyst og Overdaad, item paa Titler, som søges af pur Vanitet; thi derved slaaes to Fluor med een Smække: thi Penge bringes i den publice Gasse; og Borgere kand i Fremtiden blive meere tarvelige og mindre forfængelige. Min Herre seer af disse Anmærkninger, at jeg ogsaa kand tale om Stats-Sager, naar jeg vil ryste mine Ærmer: Han maa selv dømm om de ere vel grundede, eller om de bør settes i Classe med Herman von Bremens Maximer. Jeg forbliver etc.

